

Korset och Kronan

Nr 84/2021

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Ca 10: Om nattvarden (3)

Sedan den Augsburgska bekännelsen lagts fram 1530 fortsatte Melanchton tyvärr att ständigt förändra bekännelsen. Hela livet betraktade han den mer som sin personliga skrift än som kyrkans gemensamt framlagda bekännelse inför kejsaren. Detta väckte vid denna tid inte något större uppseende eftersom det var mycket vanligare då att texter ofta ändrades och gavs ut i ständigt nya upplagor under reformationen. Luther själv hade stort besvär med de många piratutgåvorna av hans egna skrifter som mindre nogräknade boktryckare ofta gav ut. De kunde ju tjäna mycket pengar på detta eftersom Luthers skrifter lästes så flitigt över hela Europa och måste ges ut i ständigt nya utgåvor. Boktryckarkonsten var ju ny och genom reformationen blev det en formlig explosion av tryckta skrifter över hela Europa. Katolikerna gjorde ju också vad

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

de kunde för att genom motskrifter försöka stoppa Luther och hejda reformationen. När senare motsättningarna mellan lutheraner och reformerta tog fart kring 1525 kom också många reformerta skrifter vars författare menade att den lutherska reformationen spårat ur.

Innan jag går in på Melanchtons senare avvikelser i nattvardsläran skall vi utgå från hans rättrogna skrifter. Melanchton (1497-1560) betraktades ju med rätta som *"Tysklands Lärare"* (Praeceptor Germaniae) och Luther skrev tillspetsat om hans *Loci* (1521) att boken borde räknas som både kanonisk och odödlig.

Om nattvarden och Kristi kroppsliga närvaro skrev Melanchton i denna skrift:

"Ett säkert tecken på nåden är deltagandet i Herrens bord, det vill säga att äta Kristi kropp och dricka hans blod" (*Loci*, Göteborg 1997, s. 206).

Vid denna tid hade ju de reformerta förnekarna ännu inte trätt fram. Melanchton polemiserade då framför allt mot det romerska missbruket med mässoffersläran. Han skriver:

"Följaktligen är alla mässor ogudaktiga utom de, genom vilka samvetena upprättas för att stärka

tron. Ett offer är det, när vi frambär någonting till Gud, men Kristus frambär vi inte till Gud, utan han frambar sig själv en enda gång. Därför begär de ett ogudaktigt misstag, vilka frambär mässor för att göra något slags god gärning, eller för att frambära Kristus till Gud för levande och döda, så att de tror att ju oftare det upprepas, desto bättre blir det. Och dessa fel måste man till stor del tillskriva Thomas, som lärde att mässan gagnar andra än den som äter” (a.a. s. 207).

När så Augustana lades fram 1530 betonades den verkliga närvaron ännu starkare. Där står det som vi redan sett att:

”Kristi sanna kropp och blod verkligen är närvarande i brödets och vinets gestalt i nattvarden och där delas ut och tas emot av dem som deltar”.

Den verkliga närvaron (realpresensen) av Kristi kropp och blod är i bekännelsen klart bunden till brödet och vinet. Den latinska texten har i översättning: ”Om nattvarden lär de, att Kristi kropp och blod verkligen (sannerligen, lat. vere) är närvarande och ges åt dem som äter i Herrens nattvard, och de ogillar (förkastar) dem som lär annorlunda.”

Kristi kropp och blod är enligt biblisk och luthersk lära närvarande endast i kraft av ordet och inte beroende av varken prästens eller nattvardsgästernas tro eller otro. Realpresensen är ett objektivt faktum så länge inte själva instiftelsen förändras, vilket t.ex. sker om man inte allas läser instiftelseorden (konsekrationen uteblir) eller om man har den falska läran att Kristi kropp inte alls är närvarande i brödet och vinet. Bekännelsen hade föregåtts av Luthers stridsskrifter och katekeser och flera förhandlingar. Orden i Augustana är därför en sammanfattning av denna lära och det är viktigt att man i detta sammanhang studerar vad Luther och hans trogna medarbetare offentligt bekant.

Luther skrev 1528 i sin stora bekännelse: *Så säger och bekänner jag också om altarets sakrament att [Kristi] kropp och blod verkligen är i brödet och vinet och äts och dricks med munnen, även om prästerna som räcker fram det eller de som mottager det inte tror eller på annat sätt missbrukar*

det (WA 26, 506, 21).

Ett annat viktigt dokument var de s.k. Schwabachartiklarna (1529), vilka utgjorde wittenbergsteologernas förberedelse till riksdagen i Augsburg. Där står det:

”Eukaristin eller altarets sakrament består av två stycken, nämligen att Kristi sanna kropp och blod verkligen är närvarande i brödet och vinet i enlighet med Kristi ord: **’Detta är min kropp, detta är mitt blod’**, och det är inte enbart bröd och vin som motståndarna påstår. Dessa ord kräver också och medför att tron övas hos alla som begär detta sakrament och inte handlar mot det, precis som också dopet medför och skänker tron ...” (BK 1967, s. 65, min övers.).

När Luther på Coburg den 22 maj 1530 fick Melanchtons artiklar (den blivande Augsburgska bekännelsen, som Luther här kallar *aplogi* skrev han):

”Jag har läst igenom magister Filips apologi och tycker mycket om den och vet inte vad jag skulle kunna förbättra eller ändra. Det skulle inte heller passa då jag inte hade kunnat gå fram så fint och mjukt” (BS 1967, inledningen, s. XVII).

Melanchtons skrivsätt var mycket försiktigt och korrekt och han vinnlade sig om att så långt möjligt inte i onödan provocera de katolska teologerna. Men i sak var ändå Melanchton tydlig och skarp i sin kritik av både Roms och svärmarnas läror. Men vi ser skillnaden när Luther senare skrev de Schmalkaldiska artiklarna där han mera våldsamt angriper påven och andra villolärare.

De evangeliska hade hoppats att kejsar Karl enligt sitt löfte skulle lyssna på båda parterna, både de påviska och de evangeliska och sedan fälla sitt domslut. Men Luther hade aldrig väntat sig någon slags läromässig förlikning, utan enbart en politisk överenskommelse så att båda parterna skulle kunna fortsätta utan några yttre stridigheter. Melanchton däremot hoppades nog på att det även skulle gå att komma fram till en läromässig enhet. Men när katolikernas svar kom i form av den

s.k. *konfutationen* (motskriften) förstod också Melanchton att en läroöverenskommelse var omöjligt. Johannes Eck och de övriga katolska teologerna vägrade att uppträda som en av två parter inför kejsaren. De förklarade utan vidare att påvens lära var den enda lära som gällde och krävde att lutheranerna skulle behandlas som kättare. De fick därför bara höra konfutationen läsas upp, men fick inte del av den skrivna texten.

Melanchton hade emellertid ett mycket gott minne och började omedelbart att skriva ett försvar för Augustana. Senare fick han på omvägar tag i texten och arbetade snabbt med sin motskrift. Det blev en lång och mycket viktig *apologi*, (*Apologia Confessionis*, bekännelsens försvar). I denna skrift utvecklar Melanchton den bibliska, evangeliska läran mycket tydligt och klart. Han skriver mycket långt och ingående om rättfärdiggörelsen och allt som hänger samman med den och visar hur den romersk-katolska läran här är grundfalsk. Läran om kyrkan får också en längre behandling liksom de olika missbruksartiklarna. I frågor där inga större skillnader förelåg är Melanchton mer kortfattad.

I apologins nattvardsartikel försvaras Kristi kropps och blods sanna närvaro mot svärmarna. Melanchton framhåller där med hjälp av citat från kyrkofäderna och de gamla liturgierna fornkyrkans enhälliga uppfattning att Kristi kropp och blod verkligen är närvarande i brödet och vinet:

Den tionde artikeln har motståndarna inga invändningar mot. Där bekänner vi att Herren Kristi kropp och blod verkligen är närvarande i Kristi nattvard och ges och tas emot med de synliga tingen, bröd och vin. Så har man också hittills lärt i kyrkan, vilket också grekernas kyrkoordning betygar. Kyrillos säger att Kristus räcks fram och ges i nattvarden. Ty så säger han: "Vi förnekar inte att vi andligen förenas med Kristus genom den rätta tron och rena kärleken. Men att vi inte alls skulle ha någon kroppslig förening med honom

säger vi nej till och detta är också mot Skriften. Ty vem kan tvivla på att Kristus är vinstocken så att grenarna också får saft och liv från honom? Hör vad Paulus säger: 'Vi är alla en kropp i Kristus. Och fastän vi är många är vi dock ett i honom, ty vi äter alla av samma bröd.' Menar du att vi inte vet om kraften i den gudomliga välsignelsen i nattvarden? Ty när denna sker gör han så att vi genom att ta emot Kristi kött och kropp också blir kroppsligen förenade med Kristus så att han bor i oss." Och vidare: "Därför måste vi lägga märke till att Kristus inte bara är i oss i en andlig enhet genom kärleken, utan att han är i oss också genom den naturliga gemenskapen, Vi talar om den levande kroppen som är närvarande, ty vi vet att Paulus säger "att döden inte längre råder över honom" (Min övers. från tyskan).

Sedan anförs ytterligare några citat. Den latinska texten lyder i utgåvan SKB (citat från logosmappen.net med dess numrering):

”54. Motståndarna gilla även den tionde artikeln, vari vi bekänna vår tro, att i Herrens nattvard Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande och utdelas tillsammans med de ting, som synas, brödet och vinet, åt dem, som mottaga sakramentet. Vi försvara ståndaktigt denna mening, sedan vi gjort saken till föremål för noggrann omprövning och behandling. Ty då Paulus säger, att brödet är en delaktighet av Kristi kropp, så skulle ju följa, att brödet icke vore en delaktighet av Kristi kropp, utan blott av hans ande, om Herrens lekamen icke vore i sanning närvarande.

55. Vi erfara, icke blott att den romerska kyrkan hävdar Kristi lekamliga närvaro, utan även att den grekiska kyrkan fordom varit och ännu alltjämt är av samma mening. Detta betygas nämligen av mässordningen hos de förra, vari prästen tydligt beder, att av det förvandlade brödet må bli Kristi egen lekamen. Och den, såsom det synes oss, icke oävne bulgariske författaren säger uttryckligen, att brödet icke blott är ett tecken, utan i sanning förvandlas till Kristi kött.

56. Och utförlig är Cyrills utredning i hans kommentar till Johannesevangeliets 15:e kapitel, där han framhåller, att Kristus lekamligen meddelas oss i nattvarden. Han säger här nämligen: Vi förneka visserligen icke, att vi genom rätt tro och uppriktig kärlek skulle andligen förenas med Kristus, men vi förneka absolut, att vi icke skulle hava någon lekamlig förening med honom; detta är nämligen alldeles i strid mot den heliga Skrift. Ty vem tvivlar på att Kristus även i den meningen är vinträdet och grenarna, att vi från honom mottaga livet? Hör vad Paulus säger: Vi äro alla en enda kropp i Kristus, vi äro, ehuru många, dock ett i honom. Ty vi hava alla del i detta ena bröd. Menar här möjligen någon, att den hemlighetsfulla välsignelsens kraft är oss okänd? Då denna är i oss, måne den då icke lekamligen också åstadkommer detta, att genom delaktigheten av Kristi kropp Kristus bor i oss? Kort därefter heter det: Därför bör man betänka, att Kristus bor i oss icke blott i den gestalt, som heter kärleken, utan också genom en naturlig delaktighet av honom etc.

57. Detta ha vi anfört, icke för att anställa meningsutbyte om denna sak – ty hans Maj:t Kejsaren har intet att invända mot denna artikel – utan för att var och en, som läser detta, desto klarare må se, att vi försvara den lära, som är antagen i hela kyrkan, nämligen att Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande i Herrens nattvard och där verkligen utdelas tillsammans med de synliga tingen, brödet och vinet. Vi tala här om närvaron av den levande Kristus, ty vi veta, att döden icke mera råder över honom” (SKB, s. 185f, Trigl. s. 246).

Det är uppenbart att apologin kraftigt försvarar att Kristi kropp och blod är närvarande i brödet och vinet och att denna närvaro börjar med instiftelseordens läsande (konsekrationen). Bekännelsen säger ju här: ”Menar du att vi inte vet om kraften i den gudomliga välsignelsen i nattvarden?”

Ty när denna sker gör han så att vi genom att ta emot Kristi kött och kropp också blir kroppsligen förenade med Kristus så att han bor i oss.”

Detta är ett citat från kyrkofadern Kyrillos. ”Den gudomliga välsignelsen” är hos honom konsekrationen, d.v.s. uppreparandet av Kristi ord på hans befallning. Jesus säger ju: ”Gör detta till min åminnelse.” Då innefattar detta också och framför allt uppreparandet av Jesu ord i den första nattvarden. Luther är mycket tydlig med detta i den stora bekännelsen 1528.

När Melanchton skrev apologin hade han inga betänkligheter mot dessa citat från kyrkofäderna eller mot Luthers klara bekännelse av närvaron genom konsekrationen. Men Melanchton kom tyvärr under den följande tiden att mer och mer närma sig de reformerta. Även om han fortfarande menade att vi tar emot Kristi kropp och blod när vi äter och dricker kom han med sina förklaringar bort från Luthers tydliga och klara identifiering av brödet med Kristi kropp och vinet med hans blod. I den förändrade Augsburgska bekännelsen (variata) 1540 ändrade han texten till följande:

”Om Herrens nattvard lär de, att med brödet och vinet ges verkligen Kristi kropp och blod till dem som äter i Herrens måltid.” (Bentes inledning, Triglotta s. 26, min övers.).

Detta kan givetvis förstås bibliskt rätt, men det avgörande är vad som nu är borttaget. I den oförändrade bekännelsen står det först att Kristi kropp och blod är närvarande och sedan att de utdelas. I apologin upprepas detta med orden: ”att Kristi lekamen och blod äro i sanning och väsentligen närvarande i Herrens nattvard och där verkligen utdelas”. Men i variata har den första delen strukits så att närvaron bara bekänns i själva utdelandet. Sedan är också förkastandet av den motsatta läran borta. Det hette tidigare: *De ogillar (förkastar) dem som lär annorlunda.* Genom dessa ändringar närmade sig Melanchton de reformerta.

Forts. i nästa nummer.